

A 4145

Villem Grünthali

□ □ laulud □ □

A 4145

Villem Orinthal

Enslud

Villem Grünthali
Laulud

„Noor-Eesti“ väljaanne 1908

„Postimehe“ trükk, Tartus

Külv.

Põigiti veerude nõlvu,
rammude süütuvas kiimade alges,
võimuvõas kaugete loitude valges,
laiutab maa omi hõlmu.

Valguvat kuumavat kulda
helkjana särasesst taevast kui äike
võlgutab ülenev kevade päike
musta ja muhesse mulda.

Suitsedes kisuvad hiirud
läikiva adraga varmasel sammul
vedurjal raudiste lihaste rammul
nurmesse mustavad viirud.

Võimsa ja tõmmuka käega
heidetud kollakad tuumekad terad
sajavad helkjalt kui kullased kerad —
ohtra ja voodava väega.

Sünnites himura hüppe,
seemendus võimsate vagude taha
pudiseb puhkenud nurmele maha,
fungides huumuse rüppe.

Külvaja isade pinnal, —
ajudes armsate aegade ootus,
leegitsev vaanelik leikuse lootus, —
astub põksuval rinnal.

Meeles tulevad ajad —
heledad, selged kui valguse jooned,
kiirgavad, helkjad kui kullased sooned,
armsad kui häälivad kajad.

Noor kevad.

Karskena huljub jo lahe ja sulatav ahava hingus
väänade tuhmuvalt jäält, väljade, vaenude päält.
Ülenev kevade päikene säfendab eemal kesk
säralist taevast
üle kaugete jõgede puhkeva vee.
Kauguses särab ja virvendab midagi hõbedast
helkjast
piki tumenevat ärkavat mustuvat maad.
Mähedal fasasel sulinal soondes ja ojades
veervad
kevade viiredad veed enese valguvat feed.
Pruunikalt eel näeb punavat kaugete metsade
latvu
keset sulavat lund kevadist färkuse und.

Kundudest kustgi kuulukse kumedaat koovide
hüüdu,

kõrgusest säält ja täält kurgede, luikede
häält.

Midagi suurt ja avarat tunnukse liikuvat
hinges;

niikui maaema pind pakatab rõõmudest rind.

J Kevade tunne.

Midagi helendab, helgib ja tuikab
kaugete kinkude fakka ;
kaugete metsade fakka
midagi kutsub ja hüüab ja huikab.

Taevas säfendab, särab ja selgub
õilmetes aasade kohal ;
õitseval lõhnaval luhal
fundmatut puhmastes huljub ja pelgub.

Midagi helendab, helgib ja tuikab
    kaugete kinkude takka ;
kaugete mefsade takka
midagi kutsub ja hüüab ja huikab.

Südames midagi salaja färbab,
    paisuvat, vallale püüdvat ;
midagi õrnasti hüüdvat
hellana hingesse helama ärkab.

Koites.

Pikka taha taeva sina valeva
üle õitseva ja uneleva maa
kaovad harvad läbi udu laugleva
fähed hämarad ;

kesev suve kallistavat uinangut,
muhelevat, õrna, hääletut,
vidistused, vaevalt ärganud,
vaevalt kuuluvad.

Päikese tõusu aegu.

Veel viibib päike mere sängis horisondi taga,
kuid õrnal säral tähed helkides jo kustuvad.
All eemal uinub õine meri, vaikne, vaga,
kesk selget koidu purpurit ja kulda heledat.

Ja virvendaval vool käib värin üle vete pinna,
kus peegelduvad helkjad pilved taevas põhjata,
kui värin üle uneleva neitsilise rinna,
nii nõidusliku, õrna, segamata rahusa.

Ja heljuvat kui läbi une näikse kaugel karil
üht lumivalget kajakat ja viirest üksikut
ja fasa sahiseva roo sees, häälel valjul, karel,
jo ergud häälitsevad vesivärbud ärganud.

Siis puhkeb koit ja päike tõuseb merest
säravana ;
ja leegitseva helkja punetava kullana
siis veervad äkki võimsad valgusojad heledana
roo tume-rohelise üle, mere sinava.

2 / Õhtune meri.

Mahtedas valvakas sinas
kustuvad viimased valguse leegid
aurude roosakas viinas
helkjalt kui verised teegid
vette,

mille rohekas sinendav pind
voogab,
hoogab
nagu määratu hiiglase rind

soigades,
hoigades
rahudel
kaugefel.

Rahus.

Vabana vaevast,
kui kevade lind,
kesk ääretut merd ja ääretut taevast;
avar ja kaugemeelne on rind.

Valede varjude eel
fasa nii fasa veel kohavad õhtused vood
laial ja lagedal leel;
mahedal helinal raagevad hääbuvad hood
videval vahusel veel.

Vabana vaevast,
kui kevade lind,
kesk ääretut merd ja ääretut taevast;
avar ja kaugemeelne on rind.

Täis imelist ilusat iha
kesk kullalist valvakat eha
idapool särama helkjas-sinises taevas tõe-
sevad vähed
üksikud tähed.

Õhtu ood.

Kui vaskjas rafas voogude sängisse
all mere rüppe päikene sukeldab
    kesk leegitsevat loitvat kulda,
    lõkates viimasel helkjäl ilul.

Ja pilve ranku, veerengu leekides,
kesk sära, hiilet, — sammaste suurusid —
    eel tõuseb üles eha tules,
    hõhkudes sula metalli sarna;

mis kahvatades raagevad, kustuvad,
kui küfismaadel ruskesse lõõmusse
kesk sinkjastuhkrut suitsu vinet —
auravad ilmatu suured funglad.

Ja hämardades vaikuse hõlmadest
siis valgub rahu õrnana ujuna
nii mahedatel helinatel
taevale, merele, maale alla.

Luitel.

Õhtu maile alla vajub päike verevana, —
istun üksi luite sõmeral, —
kevadine meri eemal sinkjas-fumedana
kustub kaugemeelsel kohinal.

Üle laidude, veel eha kullast kumavate,
lendab kisal ulgumerele
kajakaid ja kaadruid läbi avaruste hämarate,
üle õhtu fumeneva vee.

Järke päiksele kui kaugel puri kahvafades
horizondil keset hämarat
mõõnab meel, kui õine laene vahus tuhistades—
kaugelt täis iha videvat.

2 ✓ Kadarikus.

Õõ on õrn ja mahe;
lābi hāmara
heljub kaste jahe
üle maa.

Helkjas faeva sāra
sinab pōhjata.
Ūksi — surnud kāra —
kōnnin ma.

Ēha loidab fasa ;
suur, nii imelik
kumab tumedana
kadarik.

Hilju mere laugelt
kuulub salaja
koha kaugelt, kaugelt —
ofsata.

Õõ laul.

Tummana

varjude sumedel tiivul
üle uinuva maa,
hinguse viivul,
laotab end õõ.

Tähti:

leegitsev vöö
ikka ja ikka
pikka
kauguste hämaras süles
fõuseb ja vaob
. . . ja kaob

üles
maailmade otsata helki
maaliste kurbuse hiil
kohe laotuse põhjatu sinavat telki
nägemata pisarad
sfairide harmoniil
tõusevad.

Maru.

Paksude pankades pilvede põuest
täht mõni finedalt taevast veel tuikab,
laofus laenete lauludel luikab
kõmavast kerkides kärkivast kõuest.

Ärkisest ägeda äikese heidust
võikana välgatab vetele valgust,
aeva kui hakkavat agude algust,
põhjata pilkase pimedada peidust.

Vilistes veerevad voogude veerud
kiljuva kauguse kujuta kohus ;
ähinal ägades otsata ohus
kummuvad kaldale koledad keerud.

Vingudes vihaself välkuval vahul
murduvad metsikult voogude harjad,
kohavad kumedad karide karjad
romaval rahkiival rõkkaval rahul.

Sügise laul.

Naagu nuffes käib tuul

läbi pajude,

üle kollefanud

lehtede :

tuttav imelik laul

sureja laul.

Kõrgelt
ülevelt
läbi udude loori
langevad
hilju, nii vaikselt
pisarad,
pisarad
mähivad
hinge,
häämarat,
sügise nuful,
haledal,
nukrusel,
nukrusel.

Hallid p ewad.

Pikka

veervad, l evad
hallid p evad
nagu ikka.

Pikka

jõudvad suved
heled, uued
nagu ikka.

Jkka

mured jäävad :

läevad pãevad

pikka

nagu ikka.

Kadunud kevad.

Pisarad
palavad,
pisarad
valusad.

On nii kahju heledest
kadund suve päevadest,
hale kevade,
närtsind, järele.

Tunnetes
tumedes
pisarad
jämedad,
pisarad
kibedad
valguvad.

Aino.

(Kalevala aine.)

Läbi valude rinna
üle vete uinunud pinna
heljusid, lehvisid mured,
nii mustad ja suured.

Ja suveõõ rahu ja une
ja hinge, tuskadest tume,
oli peitnud hämardav loor.

Ja Elu, oh Elu, nii õitsev, nii noor,
oli sammunud nukruses nuffes
läbi vaikuse ruffes
alla.

Virahhtub voog,
sahiseb roog . . .
nii kurb,
oh Surm.

Hall laul.

Üht laulu kuulen, halli ja hääbuvat,
kesk võigast õhku hoigena huljuvat
kui tuhmi kaugel vihma hoogu
mustjate müüride kurdis põues.

Noid hääli tunnen, õutsid ja karmisi,
mis õõnsalt õõse vaikuses kostavad,
kui kahkjad koolvad tuimad hüüded,
raugedes fühjuse musta rülpe.

See laul on vanne, paenaja sarnane,
ja sumpjad rasked raudade kõlinad,
kesk kängumise õelaf needust
kongide sumbuvas läilas hauas.

Tusk.

Väsinud nii olen, uinuda,
rahu, rahu isuksin ;
rind on kale, külm ja lõpmata
suur on olemise piin.

Uinuda nii tahaks, kustuda
igaviku sülesse
kõlana täis kurbust otsata
üle sügavikkude.

Kurb, nii kurb on meel ja elada
on nii raske, raske piin;
tahaks hääbuda ja kustuda,
rahu, rahu isuksin.

vv Talvine õhtu.

Üle hämara, varjudest tume,
õrna ja sinava lume
heidab veerev, kustub päike
punava läike.

Üle ääreta lumise välja,
nii tühja ja palja,
viib üksik tee
üle jõe,

kus pruunikad pajud
on unesse vajund.

Mööda lõpmata teed
lähuvad reed

kuu kahvatul kumal,
eha punal
kaugele.

Süda-talve õõ.

Rõbedalt särab kuu üleval, aeglaselt sõuavad
pilved ;

tasa huljutab tuul oksasi kõledaid puul.

Sügavas taevas põlevad arvuta leekivad tähed ;

kaugusest siit ja säält ei kõla ainsatgi häält.

Emal nii kaugel, kui ulatab silm, on säfendav
lumi :

hääbunud mõllune voog, raugenud marude
hoog.

Kalamees ammu on jäfnud mudased võrkmajad
maha,

harva ta piki jääd unnale minevat näed.

Heledalt vilguvad kaugete külade hilised tuled

põigiti unelevat lumist ja kiirgavat maad.

Kaugusest kostavad kajavas õhus koerade
hauked ;
väsinud tumedalt teel heliseb kelluke reel.
Tardunud süda - õõ vaikuses aegade kaduust
kõlab
tornist lõõkidel kumedel vaskine kell.

Talvisel arul.

Hämmardab ja hilju
tähed siravad ;
ümbrus — tume; vaikus
sügav varjab maad.

Õha kahvatades
ruugelt leegitseb ;
pikka helkjäs sinas
valgus kahaneb.

Ēemal valev aru
fuhmub vōikana ;
videvik nii tummalt
langeb hāālefa.

Paafjal faeva serval
feispool lagedat
tuulingud kui vaiki,
vaiki undavad.

Tasa sūda pōksub,
meel — nii vaanelik,
nagu salaja end
avaks igavik.

Sügistalve õhtul.

Hilju talvine päev langeb pilvede sompu;
ihmjas, tuhkur valgus
laotab õutsena end kähkja maisemaa kohta,
tuhmudes pikka.

Kauged ähmased veed näivad fardunud, tummad
feispool tühja randa.
Hilju lemmetab lund, õrnu hõljuvid helbeid
kõrgusest alla.

Rõske vaikuse seest musti lindusi valgub
sinkja metsa poole
suures lõpmata reas, kurjaaimusel häälel,
piirita parvi.

Misgi tundmata rõhk paenab sonduvat hinge
võika varju sarna,
halbab raskena meelt rautses rauguse tundes
hääbuval valgel.

Sügistalvisel ööl.

Õõ vaikne ja vaga ;
uinusdes pilvede taga

kahvatu
ujub kuu :

üle
särava lume,
väljade õutse ja tume
süle.

Läbi kaugete laenete koha

fasase uha

kõlab luikede häääl

kesk esimest kahu

fäis sügavat rahu

hilisel jäääl . . .

mõni üksik haug —

nii kaug.

4 ✓
Haiguse aegu.

Koidab, ja tõusengus tähed
kustuvad ära ;
kuu kui kohkunud moondab
kahvatuks sära.

Hallide ruutude läbi
valguvad kiired ;
purpuri punaselt loitvad
pilvede piired.

Tuhmalt väriseb tuli;
silm mull vaob;   ?
õõsine imelik nägu   1
salaja kaob.

Armu kevad.

Salaja tunnen ma puhkevat põues
uut avarat kevade ilu,
olgugi sügis ja salalik õues
ja väljadel talvine vilu;

hõikavat hinges hämarat aimu
ja rinnus uut leekivat lõket,
voogavat veres üht vägevat vaimu,
mis valmis teelt tungima tõket.

Jhaldan armu, mis hale ja halav
ja sügav kui merede hauad,
hinge, mis püha kui ohver ja palav
ja vali kui kaledad rauad ;

kirge ma isun, mis kirgav kui päike
ja voodav kui vihmade valang,
äge ja ere kui ähvardav äike
ja põlev kui põrgute palang.

Su õrna käff ma suudelda ...

Heledana
nähti mere sülle veerevat
päikest palavat,
punavana
üle tume-võika hämardava vee,
ranna roogude.

Anna käff! Su õrna käff ma suudelda
tahan — kummuli
langeda su ette põlvili,
ärdana :

nagu päikene
üle suure vee.

Tumeda
võdeviku tiivad
õrnalt laofusivad
üle maa ;

üle vee,
hämara,
ranna roogude,
kurbade.

Silmad.

Nii kohutavad imelised ilusad,
kui mere kauged välked, mustjas-sinavad,
kesk ranna remmelgate salapärasuses
ja õiste taevaste ja vete põhjafuses;

kus heledana ülev jumaline koit,
lõõb helkima kui püha Grali astja loit,
toll ärdal ülevase ande ootamisel,
nii tummal, pühal, häälefulmal, vaanelisel,

et soondes viirub midagi kui tuikavat,
et hellub hing ja süda fundub sulavat.

Kaljudel.

Kui pehmed, õrnad loorid aurud lauglevad
helkiva päikese all, ja harguvad ja laotuvad.

Vaid hilju hoogab vaikne, värsket tuulet õhk
kaugete laidude poolt, siis raugub tumma
kauguse'.

Eel helkjad, haljad väinad löövad välkuma
kaugete pilvede sees, mis huljuvad ja hääbuvad.

Ping faeva laotus laiub, selgub, suureneb
välkova valguse käes kui kiirgav, valgus ääretus.

All kalju küljel näikse lõuna valguses
tõõmehi pikali maas kui surnuid rannal ui-
nuvat.

Ja kuumad kaljud, uinujate hääletus
vaikuse nõidusal veel kui hinge meeli kõi-
daksid.

Kui mõõda funduks pööde kohal veerevat
lõpmata korduvas reas maailmad, võikad
fundmata.

Linnusel.

Emalt aurude seest üle halja ranna
kelgib väike väin nagu selge soone
valkjas kaugel viir keset halli valgust,
õhtusel läikel.

Põhja kaare poolt piki vaatepiiri
sinkjas-mustav näib üle tühja välja,
männi metsa veer nagu kurja teade
kauguse paistes.

Misgi õudne aim nagu hinge valdaks
meeliskeldes noid juba muistsid aegu,
millal vaprus, võim keset vaenu leeki
vermetes vaibus ;

millal raudne surm läbi sinkja suitsu
sammus — rist tall käes — üle meeste linna,
siiskui, hurmes maa, juba looja veernud
priiuse päike.

Noorus.

Niikui valguvad veed veetlikus haljuses
teispool kinkude päid, võimsana läigivad :
taevas tõstatav end kauguse loitudel
näib kui ääretus hääliovat.

Õhk nii selge ja erk virvendab kutsuvalt ;
eelpool, õitsevid maid, päikese paistesid,
helkjaid kauguse takka
tõuseb laotuse hiilges.

Niikui lennukas salk eemale sõõstavid
kotkaid uhkaval jõul, paisuvil fiibadel:
lennab võimukas vool taltsutamata
mõtteid võitude väljale.

On kui lõpmata päev kõrguses kilgendaks,
mis ei laskuvat näi rõõmude külluses —
suur kui võimude uhked
järjest tõusevad loited.

Märkused.

Külv, lk. 5, 6, 7

vedurjas — elastiline, vetruv, nõtke, (paendus)

voodav — ohter, rikkalik, küllaline, tõhus

huumus — rammus muld

vaanelik — ärras, vaga, devofus

häälima — kufsuma, meelitama, ahvatlema (Vana kannel).

Noor kevad, lk. 8, 9

dhav — läbipuhuv kevadine tuul

soon — ojakene, kraav

viire — nobe, vāle, vilgas

kund, g. nnu — vesine tagamaa, soomaa („Einöde“ Vana Kannel)

koov, g. vi — koovitaja, roostekarva hall soolind pika nokaga, kumeda häälega.

Päikese tõusu aegu, lk. 13, 14

kare — väikene veepinnast nähtavale ulatav maa ranna lähedal, harilikult muruga

viires — fiirutaja, merepääsukene.

Õhtune meri, lk. 15, 16

soigama — oigama, õhkama

rahu — väikene saarekene, vähem kui laid.

Rahus, lk. 17, 18

vale, g. eda — õre arukene, ebafihe
leel — liivane madalik (leetselg), ainult kohta tähenda-
davates kaasustes tarvitata.

Õhtu ood, lk. 19, 20

sukeldama — Soome keelest, alla minema
rank — pilve mürakas
veereng — (Tartu murd.) päikese veer
sarna — (Kalevipoeg) sarnaselt, niikui.

Luitel, lk. 21, 22

luide — liiva joom (Däne)
sõmer — kruus
sinkjas — suitsukarva hall, sinine
ulgumeri — suur meri
kaader — formi kajakas.

Maru, lk. 27, 28

fine — (Tartu murd.) ebaselge, tuhm
luikama — hüüdma, huilgama, mürama
kummuma — veerema, mattuma, päälelangema
agu — (Tartu murd.) koit
romama — mürama
rahkima — mahakäinud, mahamurduma (laenetest)
rahu — väikene saarekene, laid.

Hall laul, lk. 37, 38

võigas — õudne, imelik, kole, võõras

huljuma — fasakesi, hilju liikuma.

Tabisel arul, 45, 46

aru — kuiu karjasmaa

paatjas — pae karva kollane

undama — unistama, uinuma.

Sügistaloe õhtul, lk. 47, 48

sompu — segane kogu

ihmjas — immitsev, tuhmu (valgusest)

tuhkur — tuha karva

kahkjäs — pleekinud, kahvatu

õhmane — nagu aknad, udune, tuhmu, aurune

lemmetama — peltama, helbetes langema

sonduma — tumedaks, uimaseks muutuma.

Haiguse aegu, lk. 51, 52

tõuseng — tõus (Tartu murd.)

Armu kevad, lk. 53, 54

halama — (Kalevipoeg) leinama, haletsema, kurtma

kale — vali, karm, kalk

palang — (Tartu murd.) põlemine.

Silmad, lk. 57, 58

ülev — (Soome keel.) kõrge (hingeliselt)
viiruma — voolama, lendama, (külma viirg)
helluma — hellaks muutuma.

Kaljudel, lk. 59, 60

lauglema — laiali valguma
vaid — ainult, sõrd (Soom. vain)
hahkjas — hall (haabjas).

Linnusel, lk. 61, 62

Muhus vastu Väikest vädina on Linnuse küla; selle lähedal vana maalinn, mille sakslased küünla k. 1227 a. tule ja mõõgaga ära hävitasivad.
valdama — (Soom. k.) võimafama, võimust võtma
meeliskelma — mäletama, järele mõtlema
hurme — veri.

Noorus, lk. 63, 64

veeflik — ahvatelev, ära meelitav
fõstafama — tõusma panema, kangastama, ferendama
häälima — meelitades kutsuma, hüüdma
sõõstama — formama, ürgama
uhkama — väljaajama (veest)
kilgendama — sõrama, sõtendama
laskuma — end laskma, vaibuma.

Sisekord.

	lhk.
Külb	5
Poor kevad	8
Kevade funne	10
Koites	12
Päikese tõusu aegu	15
Õhtune meri	15
Rahus	17
Õhtu ood	19
Luitel	21
Kadarikus	25
Õõ laul	25
Maru	27
Sügise laul	29
Hallid päevad	31
Kadunud kevad	35
Äino	35
Hall laul	37
Tusk	39
Talvine õhtu	41

Süda-talve õõ	43
Talvisel arul	45
Sügistalve õhtul	47
Sügistalvisel õöl	49
fiiguse aegu	51
Armude kevad	53
Su õrna käff ma suudelda	55
Silmad	57
Kaljudel	59
Linnusel	61
Noorus	63
<hr/>	
Märkused	65

